

## ПРАВНИ СТАВ

### О ДОЗВОЉЕНОСТИ УГОВАРАЊА ТРОШКОВА КРЕДИТА

**Банка има право на наплату трошкова и накнада банкарских услуга, па одредба уговора о кредиту којом се корисник кредита обавезује да банци плати трошкове кредита није ништава под условом да је понуда банке садржала јасне и недвосмислене податке о трошковима кредита.**

**Трошкови обраде кредита и пуштање кредита у течај, као и други трошкови које банка обрачунава кориснику приликом одобравања кредита или који су познати на дан обрачуна и које банка обрачунава кориснику у току реализације уговора о кредиту, могу бити исказани у процентуалном износу и наплаћују се само кроз обрачун ефективне каматне стопе.**

#### *Образложење*

#### I

У већем броју предмета у банкарским споровима у којима поступају како нижестепени судови опште надлежности, тако и привредни судови, тужбеним захтевом се, поред осталог, тражи утврђење ништавости одредаба уговора о кредиту којима је предвиђено право банке да од корисника кредита наплати трошкове кредита (најчешће трошкове обраде кредита и пуштања кредита у течај) у процентуалном износу у односу на укупан износ одобреног кредита. Спорови су углавном настали поводом уговора о кредиту исказаних у швајцарским францима који су закључени у периоду од 2007. до 2010. године.

У вези са наведеним тужбеним захтевима постављају се два основна правна питања, при чему позитиван одговор на прво питање искључује потребу разматрања другог, а та питања су:

1) да ли је ништава одредба уговора о кредиту којом се корисник обавезује да банци плати трошкове кредита;

2) да ли је ништава одредба уговора о кредиту којом се корисник обавезује да банци плати трошкове кредита у процентуалном износу у односу на укупан износ одобреног кредита.

У пракси домаћих судова су поводом ових питања изнети различити ставови. Судови су у неким одлукама стали на становиште да су одредбе о накнади

трошкова кредита ништаве<sup>1</sup>, у неким одлукама изражен је став да банка нема право на накнаду трошкова кредита које наплаћује у процентуалном износу од износа кредита заједно са каматом<sup>2</sup>, а у неким, пак, да уговарање накнаде трошкова обраде кредита није ништаво<sup>3</sup>.

## II

Према одредби члана 103. став 1. Закона о облигационим односима, уговор који је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима је ништав ако циљ повређеног правила не упућује на неку другу санкцију или ако закон у одређеном случају не прописује шта друго.

Одредбама чл. 1065-1068. Закона о облигационим односима уређени су појам уговора о кредиту, његова форма и садржина, отказ даваоца кредита, одустајање од уговора и враћање кредита пре рока.

Уговором о кредиту банка се обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава, на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором (члан 1065.). Уговор о кредиту мора бити сачињен у писменој форми и њиме се утврђује износ, као и услови давања, коришћења и враћања кредита (члан 1066. ). Наведеним одредбама нису ближе уређена остала права и обавезе уговорних страна, а ни право банке да од корисника кредита наплати трошкове које је поводом закључења уговора о кредиту имала или који могу настати у току реализације уговора, али то право није искључено.

Одредбом члана 4. став 1. тачка 2) Закона о банкама („Службени гласник РС“, бр. 107/05, 91/10 и 14/15) прописано је да банка може, између осталог, обављати и кредитне послове (давање и узимање кредита). Овим законом није ближе прописана садржина уговора о кредиту, нити су прописана права и обавезе банке и клијента, али из одредаба члана 42. произлази да се на уговор закључен између банке и клијента примењују општи услови пословања банке, које је банка дужна да истакне у својим просторијама на видном месту, и то најмање 15 дана пре њихове примене. Одредбом члана 43. наведеног закона утврђено је да Народна

<sup>1</sup> Виши суд у Сомбору је у пресуди Гж 320/17 од 15.03.2017. године изнео став да банке могу да наплаћују само спољне услуге, а да је камата једина дозвољена цена за унутрашње, интерне трошкове банке, односно да ти трошкови морају бити садржани у камати, због чега је одредба о накнади трошкова обраде кредита ништава. Суд се при томе позвао на одредбе члана 1065 Закона о облигационим односима, али и на начело савесности и поштења, начело једнаке вредности међусобних давања и одређеност предмета обавезе.

Апелациони суд у Београду је користио исту аргументацију када је пресудом Гж 5061/17 од 14.12.2017. године потврдио пресуду Трећег основног суда у Београду П 3656/15 од 18.05.2017. године којом је утврђено да је уговарање трошкова обраде кредита ништаво.

<sup>2</sup> Такав став је заузео Врховни суд Србије у пресуди Рев 295/99 од 19.01.2000. године.

<sup>3</sup> Према сентенци из одлуке Привредног апелационог суда Пж 2603/2013 од 25.09.2013. године, објављеној у Билтену судске праксе привредних судова бр. 4/2013, уговарање права на наплату уговорене камате не искључује право банке да на корисника кредита пренесе и део трошкова око одобравања и праћења коришћења кредита.

банка Србије може прописати јединствени начин обрачуна и објављивања трошкова, камата и накнада банкарских услуга, и то нарочито по основу депозитних и кредитних послова.

На основу изложеног, може се закључити да законом није искључено право банке на наплату трошкова и накнада банкарских услуга по основу кредитних послова. Овлашћење уговарача да предвиде различите услове давања кредита, које проистиче из начела слободе уговарања, укључује и могућност да се уговори обавеза корисника кредита да банци накнаде трошкове кредита. Стога, одредба уговора о кредиту којом се корисник кредита обавезује да банци плати трошкове кредита, у начелу, није противна принудним прописима и као таква ништава у смислу члана 103. став 1. Закона о облигационим односима.

Претходно наведени закључак не оповргавају ни други прописи које ради свеобухватног разматрања питања о дозвољености уговарања трошкова кредита треба имати у виду.

Закон о заштити корисника финансијских услуга („Службени гласник РС“, бр. 36/11 и 139/14) у члану 9. став 3. изричито прописује да општи услови пословања обухватају и акте којима се утврђују накнаде и други трошкови које давалац финансијских услуга наплаћује корисницима. Овај закон на више места регулише питање трошкова кредита који падају на терет корисника, али не може бити материјалноправни основ за одлучивање у спорним предметима о кредиту јер се не може ретроактивно примењивати на уговоре о кредиту који су закључени пре његовог ступања на снагу. Овај закон ступио је на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику РС“ (04. 06.2011. године), а његова примена отпочела је по истеку шест месеци од дана његовог ступања на снагу (05.12.2011. године), осим одредбе члана 38. став 5. тог закона која се примењује од 01.01.2012. године.

Одредбе о накнади трошкова кредита се не могу подвести ни под један случај неправичних уговорних одредаба набројаних у чл. 44. и 45. Закона о заштити потрошача („Службени гласник РС“, број 73/10), које се сматрају ништавим јер имају за последицу значајну несразмеру у правима и обавезама уговорних страна на штету потрошача.

### III

Уговором о кредиту корисник се обавезује да банци плаћа одређену накнаду за коришћење банчиног новца у виду уговорене камате. У уговору о кредиту наводе се номинална и ефективна каматна стопа.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> Према одредбама члана 19. став 1. тач. 6) и 7) Закона о заштити корисника финансијских услуга висина номиналне каматне стопе и ефикасне каматне стопе представљају обавезне елементе уговора о кредиту. Судови се у одлукама које се односе на дозвољеност уговарања трошкова кредита до сада нису бавили питањима везаним за ефективну каматну стопу и њеном повезаности са трошковима кредита.

Номинална каматна стопа означава каматну стопу изражену као фиксни или променљиви проценат који се на годишњем нивоу примењује на износ повучених кредитних средстава.<sup>5</sup>

Годишња ефективна каматна стопа исказује укупне трошкове кредита и других финансијских услуга које плаћа, односно прима корисник тих услуга, при чему су ти трошкови изражени као проценат укупног износа ових услуга на годишњем нивоу.<sup>6</sup>

Народна банка Србије је 30.06.2006. године донела Одлуку о јединственом начину обрачуна и објављивања ефективне каматне стопе на депозите и кредите (у даљем тексту: Одлука), која је објављена у „Службеном гласнику РС“, број 57/06, а која је ступила на снагу 01.10.2006. године. Ова Одлука важила је у време закључења уговора о кредиту који су предмет судских спорова и од изузетног је значаја за решавање спорних питања која се односе на дозвољеност уговарања трошкова кредита.

Одлуком се прописује јединствени начин обрачуна и објављивања трошкова, камата и накнада банкарских услуга, и то нарочито по основу депозитних и кредитних послова (у даљем тексту: ефективна каматна стопа), као и ближи услови и начин обавештавања клијената банке (тачка 1. став 1.). Јединствени начин обрачуна и објављивања ефективне каматне стопе банка примењује у поступку обављања депозитних и кредитних послова из члана 4. Закона о банкама (тачка 1. став 2.). Ефективна каматна стопа исказује се у процентима с две децимале, уз заокруживање друге децимале, и важи од дана обрачуна (тачка 4).

Тачка 5. Одлуке гласи:

Понуда банке која се односи на депозите које банка прима, односно на кредите које одобрава треба да јасно и недвосмислено садржи следеће податке:

1) податке који се укључују у обрачун ефективне каматне стопе и то:

- висину номиналне каматне стопе на депозит, односно кредит,
- износ накнада и трошкова које банка обрачунава клијенту у поступку полагања депозита, односно одобравања кредита,
- износ накнада и трошкова који су познати на дан обрачуна и које банка обрачунава клијенту у току реализације уговора о депозиту, односно кредиту;

2) податке који се не укључују у обрачун ефективне каматне стопе, и то:

- критеријуме за ревалоризацију и за индексирање депозита, односно кредита, податак о страниј валути којом се кредит индексира или други критеријум за ревалоризацију и за индексирање депозита, односно кредита,
- трошкове који нису познати на дан обрачуна а могу настати у току реализације уговора о депозиту, односно кредиту,
- трошкове процене вредности непокретности и покретних ствари, премије осигурања или друге накнаде у вези са средствима обезбеђења кредита, трошкове уписа у регистар код надлежног органа, трошкове прибављања

<sup>5</sup> Исто, члан 2. тачка 20)

<sup>6</sup> Исто, члан 2. тачка 21)

извода из земљишних књига, трошкове прибављања уверења, потврда, дозвола и решења надлежних органа, трошкове Кредитног бироа и друге трошкове.

Подаци из става 1. ове тачке треба да буду уведени и исказани у понуди из тог става тако да клијента ниједног тренутка не доведу у заблуду што се тиче било ког елемента тих података.

Податке из става 1. ове тачке банка доставља клијентима на начин прописан упутством из тачке 11. ове одлуке.

Према одредби тачке 7. став 2. Одлуке, при закључивању уговора о кредиту банка уз уговор уручује клијенту један примерак плана отплате овог кредита, као и преглед битних елемената тог кредита који садржи податке који се укључују у обрачун ефективне каматне стопе, као и оне који се не укључују у тај обрачун. Подаци који се укључују у обрачун ефективне каматне стопе су: износ кредита, период отплате, номинална каматна стопа, ефективна каматна стопа, укупан износ камате која се плаћа у току коришћења кредита, укупан износ других трошкова које клијент треба да плати у току коришћења кредита и износ отплатне рате, док се у обрачун ефективне каматне стопе не укључују подаци из тачке 5. став 1. одредба под 2) ове одлуке.

На основу одредаба тачке 5. Одлуке може се закључити да постоји четири врсте трошкова банкарског кредита, и то: трошкови које банка обрачунава клијенту у поступку одобравања кредита, трошкови који су познати на дан обрачуна и које банка обрачунава клијенту у току реализације уговора о кредиту, трошкови који нису познати на дан обрачуна а могу настати у току реализације уговора о кредиту и остали трошкови таксативно наведени у тачки 5. став 1. одредба под 2) алинеја 3. Одлуке (трошкови процене вредности непокретности и покретних ствари, премије осигурања или друге накнаде у вези са средствима обезбеђења кредита, трошкови уписа у регистар код надлежног органа, трошкови прибављања извода из земљишних књига, трошкови прибављања уверења, потврда, дозвола и решења надлежних органа, трошкови Кредитног бироа и други трошкови). Прве две врсте трошкова улазе у обрачун ефективне каматне стопе, док се друге две врсте трошкова не укључују у обрачун ефективне каматне стопе већ се исказују самостално.

Из наведеног произлази да ефективна каматна стопа у себи садржи накнаде и трошкове који су настали приликом одобравања кредита и који ће настати у току реализације уговора о кредиту, а који су познати приликом његовог обрачуна. У већини судских спорова тужбеним захтевом се тражи оглашавање ништавим одредаба уговора о кредиту којима је утврђено право банке да од корисника кредита наплати трошкове обраде кредита и пуштања кредита у течај. С обзиром на то да трошкови обраде кредита настају приликом одобравања кредита, а да су трошкови пуштања кредита у течај познати на дан обрачуна кредита, ти трошкови морају бити укључени у обрачун ефективне каматне стопе и могу бити наплаћени само кроз обрачун ефективне каматне стопе.

Уговарање трошкова кредита који се укључују у ефективну каматну стопу из тачке 5. став 1. одредба под 1) у процентуалном износу од главнице није забрањено. У прилог закључку да трошкови обраде кредита могу бити исказани

процентуално говори и упоредна анализа тарифа накнада за обраду кредитног захтева за стамбене кредите у Хрватској, БиХ, Македонији, Албанији, Црној Гори, Чешкој и Србији, која показује да се трошкови обраде кредита у свим овим земљама исказују процентуално, а у појединим земљама се на процентуални износ додаје и фиксни износ у одређеним случајевима. Могућност процентуалног обрачунавања ових трошкова има основа и у томе што се ради о трошковима који улазе у обрачун ефективне каматне стопе, која се, такође, обрачунава у процентима. Али, без обзира на то да ли су трошкови кредита исказани у проценту, фиксном износу или комбинацијом тих метода, банка је дужна да податке о трошковима наведе у понуди тако да клијент ниједног тренутка не буде у заблуди о којим трошковима је реч. Суд у сваком конкретном случају мора испитати да ли је приликом закључења уговора о кредиту био испуњен овај услов прописан тачком 5. став 2. Одлуке.

Из свега наведеног произлази да трошкови обраде кредита и пуштања кредита у течај, као и други трошкови које банка обрачунава кориснику приликом одобравања кредита или који су познати на дан обрачуна и које банка обрачунава кориснику у току реализације уговора о кредиту, могу бити исказани у процентуалном износу и наплаћују се само кроз обрачун ефективне каматне стопе.

Трошкови кредита који су таксативно наведени у тачки 5. став 1. одредба под 2) алинеја 3. Одлуке (трошкови процене вредности непокретности и покретних ствари, премије осигурања или друге накнаде у вези са средствима обезбеђења кредита, трошкови уписа у регистар код надлежног органа, трошкови прибављања извода из земљишних књига, трошкови прибављања уверења, потврда, дозвола и решења надлежних органа, трошкови Кредитног бироа и други трошкови) не улазе у обрачун ефективне каматне стопе, али обавеза њиховог плаћања може бити посебно уговорена. Имајући у виду врсту наведених трошкова који су познати банци, висина ових трошкова требало би да буде исказана у фиксном а не у процентуалном износу.<sup>7</sup>

Корисник кредита може бити обавезан да банци плати и трошкове који нису познати на дан обрачуна а могу настати у току реализације уговора о кредиту, наведене у тачки 5. став 1. одредба под 2) алинеја 2. Одлуке. Та обавеза не може уговором о кредиту бити одређена ни у процентуалном нити у номиналном износу већ само одредива, јер се у тренутку закључења уговора о кредиту не може поуздано знати да ли ће и који трошкови у току реализације кредита настати.

***(Правни став усвојен на седници Грађанског одељења Врховног касационог суда одржаној 22.05.2018. године)***

<sup>7</sup> Висина наведених трошкова се у номиналном износу уноси у Образац 1б одредба 8), у колону Друге уплате / трошкови, према тачки 15. Одлуке о условима и начину обрачуна ефективне каматне стопе и изгледу и садржини образаца који се уручују кориснику („Службени гласник РС, бр. 65/2011), коју је донела Народна банка Србије на основу члана 11. став 7, члана 17. став 9. и члана 25. Закона о заштити корисника финансијских услуга.